

Ο Δημόσιος και ο ιδιωτικός χώρος ιδωμένος υπό το πρίσμα των κανόνων και των ρυθμών του σύμπαντος .

Η μελέτη και η εξοικείωση με το έργο της Αθηνάς Τάχα είναι μία σύνθετη και αποκαλυπτική εμπειρία. Σύνθετη, για πολλούς λόγους, εκ των οποίων οι σημαντικότεροι είναι, αφενός η παράλληλη δραστηριότητα της με δύο διαφορετικού τύπου, μεγέθους, υφής και προσέγγισης εικαστικές εκφράσεις την περιβαλλοντική γλυπτική και την εννοιολογική τέχνη και αφετέρου η ταυτόχρονη με τη δημιουργική, θεωρητική ενασχόλησή της με το έργο της. Είναι δε αποκαλυπτική, διότι η κατανόηση των επιλογών της και η ανάλυση των συνθετικών παραμέτρων του έργου της, οδηγούν σταδιακά στη διαπίστωση ότι οι δύο φαινομενικά εκ διαμέτρου αντίθετες εκ πρώτης όψεως διαδρομές της, η μία προς τον δημόσιο χώρο και η άλλη προς τον βιωματικό, ιδιωτικό, εκπορεύονται και καταλήγουν στην ίδια αισθητική και θεωρητική αρχή, που είναι η ομορφιά και η λειτουργία της φύσης, οργανικής & ανόργανης και η τάξη και ο ρυθμός του σύμπαντος.

Η Αθηνά Τάχα, από πολύ νωρίς, ουσιαστικά από το ξεκίνημα της καλλιτεχνικής της πορείας την δεκαετία του 60, μόλις τελείωσε τις σπουδές της στην Ανώτατη Σχολή Καλών Τεχνών της Αθήνας και έφυγε με υποτροφία για την Αμερική, όρισε τη θεωρητική και μορφοπλαστική βάση πάνω στην οποία στήριξε το έργο της, στρεφόμενη στις νέες αντιλήψεις για τον χώρο, το χρόνο και την ύλη. Η επαφή της με τη θεωρία της σχετικότητας, η αρχαία φιλοσοφία και πιθανόν η ιδιαίτερη μορφολογία της χώρας που γεννήθηκε και η έμφυτη περιέργεια της για θέματα που αφορούν στην κοσμολογία, καθόρισαν το καλλιτεχνικό της ιδίωμα.

Σύντομα μετά τις σπουδές της στο Oberlin College του Ohio, η έρευνα της απέδωσε απτά αποτελέσματα. Όπως αναφέρει και η ίδια στο δοκίμιό της που συνοδεύει την έκθεση της στο Ίδρυμα Ελληνικού Πολιτισμού στη Νέα Υόρκη το 2001: «Ενώ ήδη από το τέλος του 1970 η γλυπτική μου εμπνευσμένη από τη φύση και την επιστήμη, είχε στραφεί στο δημόσιο χώρο, ανέπτυξα παράλληλα και έναν όγκο δουλειάς που είχε να κάνει με το ανθρώπινο σώμα και την πραγματικότητα του εξατομικευμένου χρόνου»¹.

Είναι γεγονός ότι, η έρευνα που πραγματοποιεί και προωθεί έκτοτε, εκφράζεται τόσο στα έργα που δεσπόζουν σε δημόσιους αστικούς και περιβαλλοντικούς φυσικούς χώρους, που την έκαναν ευρύτερα γνωστή στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής, όσο και στην λιγότερο γνωστή και πιο εσωστρεφή δουλειά της, με τις κοινωνικές και τις ανθρωπιστικές προεκτάσεις. Και στις δύο αυτές εκφάνσεις του έργου της, δύο φαίνεται να είναι τα κλειδιά, που επιτρέπουν την κατανόηση και την προσέγγιση του. Η αδιαμφισβήτητη και προφανής επεξεργασία της φόρμας, που παραπέμπει σε πρότυπα μιας κυριολεκτικά φυσικής επεξεργασίας και η ανθρωπίνη κλίμακα, που καθορίζει όχι μόνο τον διαχωρισμό, ανάμεσα σε δημόσιο και ιδιωτικό, αλλά εν τέλει και τη λειτουργία του έργου. Η σαφής αναφορά και το κύριο θέμα παρατήρησης της δημιουργού παραμένουν η φύση- και κυρίως δύο βασικά στοιχεία της, ο χώρος και ο χρόνος- και ο άνθρωπος. Πιο συγκεκριμένα, η σχέση που αναπτύσσεται μεταξύ τους, δηλαδή ο τρόπος με τον οποίο ο άνθρωπος μιμείται τη φύση, την διαμορφώνει, την χρησιμοποιεί, την κατοικεί και ο τρόπος με τον οποίο αυτή του γίνεται αντιληπτή, του υποτάσσεται, αλλά και τον ορίζει, τον ξεπερνάει, τον κρατά στο ρυθμό της και εν τέλει τον απορροφάει.

Έτσι, αν και δείχνουν εντελώς διαφορετικά, έργα όπως, τα *Body Cracks* του 1970, τα μικρά γλυπτά της, φτιαγμένα κατ' εξοχήν από οργανικά υλικά,

1. Athena Tacha, *New Sculptures and Drawings*, Foundation for Hellenic Culture, New York 2001, κατάλογος έκθεσης, σ. 3

όπως φελλούς, όστρακα κλπ, οι εγκαταστάσεις της δεκαετίας του '80, όπως τα *Forms and Chaos* (1989) και τα γλυπτά-ενδύματα του τέλους της δεκαετίας του '90, που προστατεύουν το ευάλωτο του ανθρώπινου σώματος, δεν διαφέρουν τόσο από τα, πλέον των σαράντα σήμερα, περίτεχνα και μνημειακών διαστάσεων γλυπτά της, που, έχοντας την μορφολογική λιτότητα των οργανικών σχημάτων, συνιστούν έργα-τόπους και κοσμοούν πολλές Πολιτείες των Η.Π.Α.

Με μια ιδιαίτερη ευαισθησία απέναντι στο υλικό της και τη χρήση για την οποία προορίζεται, άλλοτε εύπλαστο και ευαίσθητο και άλλοτε δομικό και αντοχής, ανάλογη μιας Eva Hesse και ενός Frank Lloyd Wright, η Αθηνά Τάχα, κινείται ως καλλιτέχνης με εντυπωσιακή άνεση μεταξύ χειροτεχνίας και αρχιτεκτονικής, χωρίς να είναι ούτε τεχνίτης, ούτε αρχιτέκτων. Μετατοπίζεται με ευκολία από την ανθρώπινη στη μνημειακή κλίμακα και από τον Μικρο- στον Μάκρο- κόσμο, σαν να είναι εξοπλισμένη με ένα όργανο, που της επιτρέπει να διακρίνει τις ομοιότητες και να μπορεί τις συγκρίνει από το βυθό της θάλασσας μέχρι το διάστημα. Η προσήλωσή της στην έρευνα της μορφής μοιάζει να εκτείνεται από τις κοραλλιογενείς ζώνες στα αστρικά συμπλέγματα και από τις ιδιαιτερότητες της μορφολογίας του εδάφους και των πετρωμάτων, στις χτιστές λιθιές και τα Θεόκτιστα² σπίτια ελληνικών νησιών. Άλλωστε είναι γνωστό ότι είναι από τους πρώτους καλλιτέχνες που ενέταξαν την φωτογραφία και το φιλμ στη διαδικασία δημιουργίας του έργου τους.

Ο χρόνος, είναι ένα μέγεθος, που ούτως ή άλλως, διαπερνά και καθορίζει το έργο της Αθηνάς Τάχα σε όλα τα επίπεδα. Οι κινήσεις των σωμάτων στο χώρο, υπακούοντας στις διαδρομές και τα μεγέθη που επιβάλουν τα σχήματά της στα έργα σε δημόσιους χώρους, που δεν ολοκληρώνονται παρά μόνον δια της ανθρώπινης συμμετοχής, διέπονται συχνά από μια επαναληπτικότητα κίνησης και φόρμας, που δημιουργεί ένα ρυθμό. Ο ίδιος ρυθμός απαντάται και στα έργα της μικρής κλίμακας, όπου η διάταξη και η επανάληψη οργανώνουν συχνά την επιφάνεια των έργων, όπως στην περίπτωση των «Ασπίδων» και των «Θωράκων» της. Εξάλλου, όχι μόνο η προ-υπολογιζόμενη από την δημιουργό κίνηση του σώματος, αλλά και το ίδιο το ανθρώπινο σώμα λειτουργεί, υπακούοντας σε ρυθμούς, όπως της κυκλοφορίας του αίματος και του κτύπου της καρδιάς, κατ' αντιστοιχία με το ηλιακό μας σύστημα και την κυκλική περιστροφική λειτουργία του. Αυτοί οι ρυθμοί, τα μεγέθη μέτρησης του χώρου-χρόνου δηλαδή, μετατρέπονται από την Αθηνά Τάχα σε εργαλεία κιναισθητικής εμπειρίας, η οποία χαρακτηρίζει όχι μόνο τα site specific³, περιβαλλοντικά και μνημειακά έργα της σε δημόσιους χώρους, αλλά και την πιο προσωπική βιοματική της τέχνη, εκεί όπου η ρυθμική οργάνωση της φόρμας τους και η ενίοτε σουρεαλιστική τους εικόνα, ανακαλούν θεραπευτικές και μαγικές ιδιότητες αντικειμένων και τελετουργικών.

Το έργο της Αθηνάς Τάχα αναφέρεται στην κίνηση, τη ροή αλλά και την αρμονία του κόσμου. Οι ιδιότητες αυτές γίνονται αξιώματα, που τα διαχειρίζεται με τέτοιο τρόπο ώστε, εκτός από τις περιπτώσεις που το βάρος πέφτει σε ζητήματα κοινωνιολογικού και βιολογικού ενδιαφέροντος, να τοποθετούν ακόμη και τα μεγάλα γλυπτά της σε έναν ενδιάμεσο χώρο μεταξύ επιστήμης και ποίησης. Η ίδια άλλωστε, μιλώντας για τη γλυπτική της αναφέρεται σε μια άλλη μορφή τέχνης. «Η γλυπτική μου έχει πολλές αναλογίες με το χορό.

Υφίσταται σε πραγματικό χώρο και βασίζεται κυρίως σε οπτικά μέσα –συμπεριλαμβανομένου του χρώματος. Ωστόσο μπορεί κανείς να τη βιώσει μόνο μέσω της κίνησης του σώματος, άρα μέσω του στοιχείου του χρόνου και της φυσικής συμμετοχής του ανθρώπινου σώματος»⁴.

Στο έργο της όμως, ο χρόνος δεν καταμετράται μόνο με την ρυθμική κίνηση και την αρμονία. Πρόσφατα, το 2008, παρουσίασε το έργο 36 years of Aging (1972-2007), στο οποίο καταγράφεται η αλλαγή και η φθορά που επιφέρει ο χρόνος πάνω στο ίδιο της το σώμα και το πρόσωπο, φωτογραφιζόμενα ακριβώς στην ίδια στάση και πόζα κατά τη διάρκεια 36 συνεχόμενων ετών. Το έργο αυτό παράλληλα με μια εκ πρώτης όψεως ψυχρή απόδειξη της ροής του χρόνου και της αλλοίωσης που αυτή επιφέρει στην ύλη, είναι

μία διεξοδική καταγραφή με τον πλέον σκληρό και αυταπόδεικτο τρόπο, αυτών που πρεσβεύει και υποστηρίζει η Αθηνά Τάχα. Το σώμα του καλλιτέχνη, το σώμα της, γίνεται με το έργο αυτό, ο «μαυροπίνακας» πάνω στον οποίο θα δείξει και θα «διδάξει» την αλληλουχία χώρου-χρόνου, τη σχέση χρόνου και ύλης, ένα από τα ζητήματα που την απασχολούσαν ανέκαθεν και που προσπαθούσε να καταστήσει αντιληπτά μέσα από τις φόρμες και τα θέματά της εδώ και χρόνια. Η ίδια μάλιστα, έγραφε πριν περίπου 30 χρόνια ότι «η φόρμα είναι ένα εργαλείο κατανόησης της πραγματικότητας. Είμαι μάλιστα διατεθειμένη να πιστέψω ότι η ύλη γίνεται αντιληπτή όταν μορφοποιείται»⁵. Χρησιμοποιεί λοιπόν όλα τα μέσα για να αποδώσει την ύλη σαν μέγεθος μέτρησης του χρόνου και να προβάλει τη σχέση που διέπει όλα τα στοιχεία της φύσης που αλληλοεξαρτώνται. Για να το πετύχει αυτό «δίνει» συχνά στα υλικά της ιδιότητες που δεν έχουν, όπως ρευστότητα στην πέτρα ή αμυντικότητα στα φτερά. Καθώς ένα έργο εκτίθεται, η καλλιτέχνης παρακινεί το κοινό της για την εννοιολογική του ολοκλήρωση, μέσω της ερμηνευτικής διαδικασίας.

Όμως και οι μικρές αλλαγές και οι φθορές που προκαλεί ο χρόνος στα έργα με μακρά βιωσιμότητα είναι ζητούμενο για την Αθηνά Τάχα, γιατί έτσι ακόμη και το πιο στάσιμο χρονικά έργο, πάνω στο οποίο φαίνεται να έχει σταματήσει ο χρόνος, γίνεται εν τέλει ένα κινητικό έργο, που παίρνει ζωή, πέρα από τα επαναλαμβανόμενα στατικά μοτίβα και από την αλλοίωση, φυσική ή προκεκλημένη, της φόρμας και της ύλης του.

Η Αθηνά Τάχα έχει, κατά τη διάρκεια πέντε δεκαετιών συνεχούς έρευνας και δημιουργίας, κατακτήσει μία σημαντική θέση στον διεθνή εικαστικό χάρτη, με ένα έργο πρωτότυπο και αναγνωρισμένο, το οποίο παραμένει ελάχιστα γνωστό στην χώρα στην οποία γεννήθηκε και έκανε τις πρώτες σπουδές της.

Η μικρή, σχετικά με τον όγκο δουλειάς της, αυτή αναδρομική έκθεση, που επιχειρήθηκε να είναι όσο γίνεται πληρέστερη και αντιπροσωπευτικότερη, παρόλο που πολλά έργα δεν θα μπορούσαν να ιδωθούν, παρά μέσα από φωτογραφίες και φιλμ, έρχεται να καλύψει αυτό το κενό. Η επιμέλεια της, επειδή αφορά στο έργο ενός καλλιτέχνη που είναι ταυτόχρονα επί σειρά ετών, διακεκριμένος ιστορικός της τέχνης, επιμελητής εκθέσεων και διδάσκων στο Πανεπιστήμιο, δεν είναι σίγουρα εύκολη υπόθεση. Ειδικότερα, όταν ο συγκεκριμένος καλλιτέχνης, όχι μόνο διαθέτει ένα τόσο σύνθετο και σημαντικό σε μέγεθος και όγκο έργο, όπως η Αθηνά Τάχα αλλά το έχει επιπλέον αναλύσει και τεκμηριώσει με επάρκεια, αν και με διακριτικότητα και τη σεμνότητα που φαίνεται ότι την διακρίνει ως άτομο.

2. Άρης Κωνσταντινίδης,
Τα Θεόκτιστα, Πανεπιστημιακές
Εκδόσεις Κρήτης, Ηράκλειο 1995

3. Όρος που εν πολλοίς ξεκινάει
να χρησιμοποιείται από την καινοτόμα
περιβαλλοντική γλυπτική της,
της δεκαετίας του '70

4. Athena Tacha, "Rhythm as
structure", *Landscape Architecture*,
May 1978, σσ. 196 – 205

5. Idem
12_ 13

Όταν πριν δύο περίπου χρόνια ανταποκρίθηκα στο κάλεσμα της συναδέλφου και σήμερα συνεργάτιδος μου, Συραγούς Τσιάρα να συνδιοργανώσουν τα δύο φίλα Ιδρύματα μian έκθεση την, την οποίαν θα συνεπιμελούμαστε, δε φανταζόμουν ποτέ το μέγεθος, την πολυπλοκότητα του έργου και το βάθος της έρευνας, που θα εναπόθετε η Αθηνά Τάχα, στα «χέρια» αλλά και στο γνωστικό και επιστημονικό μας πεδίο. Γνώριζα ότι ανήκε σε μία γενιά καλλιτεχνών που προσδιόριζαν τη δημόσια τέχνη σε συνάρτηση με το χώρο, κοινωνικό και πραγματικό και λάμβαναν σοβαρά υπόψη τους, τόσο τη φυσική όσο και την αισθητική της αξία. Προσωπικά όμως, και παρά την παλαιότερη μικρή συνεργασία μας, με αφορμή την μεταφορά από τη Νέα Υόρκη της έκθεσης «Μοντέρνες Οδύσσειες» στα πρώτα εκθεσιακά βήματα του ίδιου αυτού Μουσείου⁶, δεν γνώριζα ότι η γνωριμία με το έργο της, θα με έκανε να εκτιμήσω, όχι μόνον ακόμη περισσότερο το ρόλο των έργων τέχνης σε δημόσιους χώρους, αλλά και να αναθεωρήσω την άποψη μου για την απόσταση που χωρίζει το δημόσιο από το ιδιωτικό. Η Αθηνά Τάχα μου «δίδαξε» μια άλλη διάσταση της έννοιας χώρος, όπου το δημόσιο και το ιδιωτικό, δεν είναι παρά αφορμές για να προσεγγίσει κανείς τον πραγματικό Κόσμο. Την ευχαριστώ για αυτό, όπως ευχαριστώ και τη φίλη και συνεπιμελήτρια μου, Συραγώ Τσιάρα, η οποία επωμίσθηκε τον κύριο όγκο της προετοιμασίας αυτής της έκθεσης, που επιδιώκει να προσφέρει μια, αν και περιορισμένη, ωστόσο επιλεκτική και τεκμηριωμένη άποψη ενός σημαντικού και μοναδικού στο είδος του έργου, μιας ιστορικής καλλιτέχνης και μιας σπουδαίας θεωρητικού.

Κατερίνα Κοσκινά
Ιστορικός Τέχνης – Μουσειολόγος
Πρόεδρος Δ.Σ. του ΚΜΣΤ
Καλλιτεχνικός Διευθυντής του
Ιδρύματος Ιωάννου Φ. Κωστόπουλου

6. Modern Odysseys.
Ελληνοαμερικανοί καλλιτέχνες
του 20ού αιώνα, Κρατικό Μουσείο
Σύγχρονης Τέχνης, 3 Σεπτεμβρίου –
30 Νοεμβρίου 2000. Επιμελητές της
έκθεσης: Peter Selz, William Valerio,
Μιλτιάδης Παπανικολάου και
Κατερίνα Κοσκινά. (κατ. ΚΜΣΤ και
Ίδρυμα Ιωάννου Φ. Κωστόπουλου)
Η έκθεση πρωτοπαρουσιάστηκε
στο Queens Museum στη Νέα Υόρκη,
το 1999. __